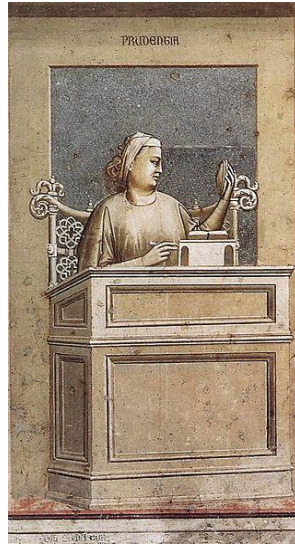

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

COM MAQUIAVEL VA REINVENTAR LA VIRTÚ

Al Renaixement es van reinterpretar les virtuts de manera que es va obrir el pas a la concepció moderna de l'home que ja no és virtuós simplement perquè obeeix la llei de Déu, ni perquè es comporta de manera prudent, sinó perquè a través de la pròpia virtut (i del propi caràcter) sap imposar-se als atzars de la fortuna. La virtut, feta d'astúcia i càlcul, domestica el desordre del món.

Maquiavel va ser el filòsof que va reconsiderar la idea de virtut (*virtù*) oposant-la a la fortuna, és a dir a l'atzar que governa el món. La religió cristiana i la tradició aristotèlico-tomista consideraven que el món està construït racionalment, a través d'una estructura de finalitats i de mitjans ben ordenats i que el mal només era absència de bé. Maquiavel va canviar aquesta manera d'entendre les coses. Per a ell és l'atzar (la *fortuna*) el que regeix el món i l'home virtuós és qui sap ordenar la fortuna, sobreposar-se als seus cops, capgirar-la i dirigir-la en benefici propi. Tal com hem explicat al Dossier Maquiavel d'alcoberro info

Virtù és, doncs, la capacitat política i la conseqüència d'una anàlisi objectiva de la situació, que uneix força i intel·ligència. La virtut demana astúcia fortunata, sort i força alhora; està feta de coneixement racional dels mecanismes del poder i de càlcul de les pròpies forces, sense el que tota política fracassaria. En definitiva, el Príncep per virtut és el que es construeix a si mateix, essent capaç de resistir els cops de la Fortuna.

Aquesta virtut és independent de qualsevol moral -inclosa la cristiana. El príncep que posseeix virtut ha de ser capaç de conjuminar l'astúcia de la guilla amb la força del lleó. En un text molt conegut, Maquiavel diu que el Príncep per Virtut:

"Ha de tenir un esperit disposat a moure's segons bufi el vent i les variacions de la fortuna i a no allunyar-se del bé, si pot, però disposat també a saber entrar en el mal si es veu obligat a fer-ho". El Príncep, (18).

Quentin Skinner ha observat fins a quin punt la virtut està arrelada en la teoria política romana, especialment en Sèneca i Ciceró. El vir romà havia de tenir

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

"honestat" (bona voluntat, capacitat de restar fidel a la paraula donada i de captenir-se bé amb tots els homes), "magnanimitat" i "liberalitat", elements que, tots sumats, donen sentit a la virtut, entesa com a capacitat de fer allò que és adient ("allò que toca", en llenguatge actual). Però Maquiavel pretén anar més lluny. La virtut no té gran cosa a veure amb el que havien descrit els antics. És molt més senzill: la virtut és la capacitat que tot príncep ha de tenir per tal de (copio Skinner): "protegir els seus interessos en un món ombrívol en què la majoria dels homes no són bons". Així un príncep prudent "defensa el que és bo quan pot", però "sap com fer el mal quan és necessari".

En definitiva, segons Maquiavel cal que la persona virtuosa sigui també avisada, que estigui atenta a la realitat del món, sense idealitzacions perilloses. Orientar correctament la vida és actuar com el príncep prudent de Maquiavel i ser fort. No hi ha raó sense la força de la raó perquè qui té raó però no té força està condemnat a ser impotent i a produir la frustració de la intel·ligència. No hi pot haver un bé sense la força, la intel·ligència, la previsió i l'astúcia imprescindibles per tal de fer el bé. Aquesta concepció maquiavèlica de la virtut que va més enllà d'una prudència reflexiva i demana una actitud activa dels humans ha estat central en la comprensió moderna de les virtuts.